

Rešitve so vsečne, potrebujemo še
projektni svet za pripravo investicije

2

V enem mesecu smo zbrali 248 pobud
za izboljšave v mestu, največ za
promet

3

Zagovornica kulture in projektov,
ki so presegali čas in prostor

8

IZZIV

Glasilo Društva Novo mesto

Izhaja polletno – 15. junija in 15. decembra

Odgovorna urednica: Tina Cigler
Lektorira: Nina Štampohar
Letna naročnina 5 evrov.

Člani dobivajo IZZIV brezplačno.
Priprava za tisk: Etna studio, Boštjan Grubar s.p.
Tisk: Nonparel d.o.o.

Foto: Peter Cigler

Bomo izgubili edini mestni park pred Kulturnim centrom Janeza Trdine?

Na Novem trgu, kjer je danes makadamsko parkirišče, mestna občina Novo mesto skupaj z investorjem načrtuje gradnjo novega objekta, ki se bo raztezal tudi v severni del parka. Preostale zelene površine namerava spremeniti v tlakovano urbano ploščad. Kot kažejo rezultati ankete, ki jo je v začetku letošnjega leta med zainteresirano javnostjo izvedlo Društvo Novo mesto, občani temu niso naklonjeni.

Tomaž Golob

Društvo Novo mesto je vrsto let spremljalo nezadržno propadanje objekta t. i. nove občine (Novi trg 6). Leta 2008 smo bili pozorni na pripravo sprememb in dopolnitev prostorskega akta, ki je na tem mestu predvidel izgradnjo nebotičnika, višjega od kapitelskega griča. Skupaj z Društvom arhitektov Dolenjske in Bele krajine nam je ta poseg tedaj uspelo preprečiti s pritožbo na ministrstvo za okolje in prostor. V minulih letih se je na tej lokaciji zvrstilo več lastnikov z željo po novogradnji, toda vsi do zdaj so finančno propadli.

Glede na zgodovino očitno neuresničljivega projekta se sprašujemo o upravičenosti tovrstne investicije na tem mestu. Po odstranitvi propadajočega objekta je postal prostor zračen, odprli so se pogledi na Kulturni center Janeza Trdine in občinsko stavbo, zato smo vse bolj prepričani, da je edina pravilna rešitev ohranitev in obnova mestnega parka, ki so ga na tej lokaciji uredili v tridesetih letih prejšnjega stoletja. Z načrtovanim posegom v prostor pred Kulturnim centrom Janeza Trdine bomo v celoti izgubili edini mestni park v ožjem središču Novega mesta, novo monumentalno stavbno telo poslovno-stanovanjskega objekta

pa bo povsem osenčilo in volumensko nadvladalo na obrobju parka zleknjeno nizko arhitekturo kulturnega centra, ki je avtorsko delo arhitekta Petra Kerševana iz leta 1975.

Da bi bilo treba park ohraniti in celo razširiti na zdajšnje makadamsko parkirišče, meni 65 odstotkov od skupno 260 anketiranih. Okoli 32 odstotkov jih podpira kompromisni predlog, da se park pred kulturnim centrom ohrani, novi objekt pa zgradi le v obsegu današnjega makadamskega parkirišča. S popolno pozidavo se strinjajo le trije odstotki vprašanih.

BESEDA UREDNICE

Zamujanje ni lepa čednost, je pa realnost naših krajev, četudi imamo za to bolj ali manj tehtne razloge. Tri mesece zamuja napovedana obnova Glavnega trga, eno leto zamuja vzpostavljanje Zavoda Novo mesto v obljubljenem obsegu delovanja in poslovanja. Tri leta zamuja sprejetje lokalnega programa kulture, zamuda z obnovo strehe Narodnega doma pa morda sploh ne bo več imela statusa zamude, temveč bo postala nova realnost. Ob tem trimesečna zamuda izida Izziva niti ni videti tako usodna, a se vsem naročnikom kljub temu iskreno opravičujemo zanj. Decembrska številka bo izšla po ustaljenem urniku. Ob tej priložnosti vabimo vse člane društva in bralce Izziva, da prispevate članke, ki so po domoznanski plati pomembni za zgodovino mesta. Z veseljem bomo brali o zaslužnih someščanih, obrteh, znanjih in tradicijah, o katerih zlasti mlajše generacije ne vedo skorajda ničesar. Veseli bomo vsakršnega dokumentarnega gradiva iz vaših družinskih arhivov in albumov. Tiste pogumnejše pa vabimo, da se s svojimi spomini predstavijo širši javnosti na enem izmed prihajajočih pogovornih večerov. Gradivo lahko pošljete na naslove društva, ki so v okvirčku spodaj. Lahko pa nas tudi pokličete (031 684 605).

NAPOVEDNIK DOGODKOV

TEDx Novo mesto

Petek, 29. 9. 2017, ob 18.30

*konferenčna dvorana
Visokošolskega središča Novo mesto,
Na Loko 2, Novo mesto*

Na mednarodno priznanem dogodku bodo nastopili govorci iz Novega mesta in okolice, ki delujejo na področjih industrije, športa, kulture ... Ogled je brezplačen z elektronsko rezervacijo vstopnic pri slovenskem ponudniku elektronskih vstopnic www.olaii.com.

Društvo Novo mesto

Gubčeva ulica 11, 8000 Novo mesto
drustvo.novo.mesto@gmail.com
www.drustvo-novo-mesto.si
www.facebook.com/drustvonovomesto

Pomisleki in predlogi ob prenovi mestnega jedra

Lani nagrajene rešitve javnega natečaja za prenovu mestnega jedra so me navdušile, posebej njihova čistost in berljivost. Avtorji so se res poglobili. Kot posameznik, ki že vrsto let razmišlja o urbanističnih rešitvah v Novem mestu in sodeluje s predlogi, pa sem pripravil nekaj pomislekov, ki sem jih zapisal tudi v knjigo pripomb ob javni razgrnitvi.

Slobodan Novakovič

Že maja 2005 sem v Narodnem domu na pogovornem večeru Društva Novo mesto na temo Pota in stranpota novomeškega urbanizma kot iztočnico postavil vprašanje, kaj je urbanizem. Razlago sem povzel iz Velikega slovarja tujk (Cankarjeva založba): urbanizem je spretnost v gradnji in ureditvi mest. In zdaj smo tu. Imamo konservatorski načrt in natečajne rešitve za prenovu odprtih javnih površin mestnega jedra Novega mesta, in sicer kot segmentni del celostne ureditve mestnega jedra. Natečajne rešitve me spomnijo na dogodek ob javni razgrnitvi na temo Želim si staro mesto. V svojem prispevku sem takrat poudaril, da si želim revitalizirano – prenovljeno mesto. Med drugim sem zapisal: »Prenovo izvesti z rešitvami celostne podobe trga in mestne opreme. Parter trga: sodobno tlakovanje površine, naravni kamen, koritnice, požiralniki, celotno površino izvesti brez deniveliranih pločnikov, pohodne površine smiselno z različnim materialom ločevati po namenski (vozišče, parkirišče ...), svetilke javne razsvetljave, zasaditve dreves omejiti s krožnim parapetom kamnite izvedbe s podestom, ki služi sedenju, trg opremiti z različnimi skulpturami, in vsi drugi detajli, ki bodo detaljirani v izboru opreme na podlagi rešitve celostne podobe.«

Te besede danes ponavljam, da bi izrazil zadovoljstvo in navdušenje nad predstavitvijo natečajnih rešitev in – upam – začetkom dolgo pričakovane prenovе mestnega jedra. Kot rečeno, rešitve so všečne. Kot primer izpostavljam opustitev muld iz granitnih kock. Trg je z izvedbo nedeniveliranih površin pridobil širino in svetlobo; zadnja se bo posebej izrazila šele z obnovo stavbnega fonda trga.

Predlagam ustanovitev projektnega sveta za pripravo investicije. Usklajeval bo moral interese strank na Glavnem trgu, skrbel za faznost prometne ureditve med gradnjo ter za vse druge izzive. Če bomo to prepuščali tehničnemu nadzoru, ne bo zadoščalo.

Kljub temu pa v razmislek ponujam nekaj vprašanj, pomislekov in predlogov.

- Ali je na mostu kot delu ureditve natančno določen prečni profil? Ali so funkcionalne površine denivelirane ali ne (vozišče, kolesarske steze, pločniki)? Kakšen material je predviden na vozniških površinah? Opozarjam na problematiko toplotnih raztezkov konstrukcije in ostalih materialov.
- Predlagam, da se ureditev Muzejske ulice predvidi do stika s Sokolsko ulico (nujno je treba preurediti obstoječe stopnice, ki so funkcionalno neuporabne in nevarne).
- Predlagam, da ob pripravi investicijske in tehnične dokumentacije od avtorjev nagrajene rešitve pridobimo še predlog osvetlitve rotovža.
- Sprašujem se, ali je dovolj skrbno premišljen problem odvajanja površinske vode, ali so linijske kanale na robovih med ploščadjo in pločnikom zadostne glede na velik vzdolžen padec trga; če niso, naj se to preuči v tehnični dokumentaciji.

- Pri navedbi materiala piše, da bo površina tlakovana z granitnimi kockami kot avtohtonim materialom. Nujno je natančneje določiti, ali gre za granit ali tonalit. Jaz menim, da gre za pohorski tonalit.
- Prav tako bo treba natančno določiti material za tlak na pločnikih, ker v natečajni rešitvi piše »pralni beton iz granuliranega drobljenca 12 cm«, v oklepaju pa »okrogli ali ostrorobi agregat, groba frakcija«.
- Opredeliti je treba, ali se pri kockah, ki se na Glavnem trgu polagajo v krogu in »na pavji rep«, fuge zalivajo ali ne, glede na to, da so kocke rezane.
- Predlagam, da se avtorje vpraša, ali bi bilo talne označbe možno izvesti s svetlobnimi utripi, kot jih vgrajujejo na prehodih za pešce, kar bi v večernih urah dajalo še dodaten vtis.
- Predlagam, da se z izbranimi avtorji uskladijo ali potrdijo rešitve, ki so obdelane v tehnični dokumentaciji (PZI) Hidravlična izboljšava kanalizacijskega omrežja na območju ožjega mestnega jedra Novega mesta. To mora biti

usklajeno zaradi nove nivelete Glavnega trga kot tudi zaradi uskladitve lokacije revizijskih jaškov, ki bi sicer lahko bili umeščeni kako drugače, če bi natečajna rešitev služila kot osnova omenjenemu projektu.

- Predlagam ustanovitev projektnega sveta za pripravo investicije, tako na finančni osnovi kot na tehnični ravni. Istočasno bo moral svet usklajevati interese strank na Glavnem trgu, skrbeti za faznost prometne ureditve med gradnjo ter za vse druge izzive, ki se bodo porajali med gradnjo. Če bomo to prepuščali tehničnemu nadzoru, ne bo zadoščalo, še manj pa bo učinkovito, kar potrjujejo negativne izkušnje v našem sistemu. In ne nazadnje se postavlja vprašanje, kako je zamišljena nadaljnja vloga avtorjev natečajne rešitve; so eksplicitni upravičenci izdelave tehnične dokumentacije?
- Predlagam, da se v investicijske stroške prenovе vključi tudi nabava stroja »rolba« za odstranjevanje snega, da ne bi površine trga postale poligon za demonstracijo najtežje gradbene mehanizacije.

Pa srečno pot prenovi.

Foto: Tomaž Golob

Iz ust občanov v ušesa občine

V praznem pritličju stavbe na Glavnem trgu 28, kjer je bila nazadnje trgovina Mura, je od sredine aprila do sredine maja poskusno delovala lokalna pisarna celovite urbane prenov. Občane je spodbujala k oddajanju predlogov, kako izboljšati kakovost življenja v mestu, in v pičlem mesecu privabila okoli 250 ljudi, ki so skupaj oddali več kot 200 pobud. Prav te dni poteka izbor tiste, ki naj bi jo uresničili še letos.

Natalija Zanoški

Zemljevid Mestne občine Novo mesto s pobudami: obiskovalci so z ustrezno barvo zastavice označili vrsto izziva in njegovo dejansko lokacijo. Na ta način so se že med nastajanjem izrisovale najbolj problematične teme in lokacije (foto: Maja Žunič Fabjančič).

Pisarna, ki so ji obiskovalci sčasoma nadeli prikupnejše ime Urbanka, je svoja vrata odprla 21. aprila ob dnevu Zemlje. Njeni pobudniki in organizatorji smo bili (nevladne) organizacije in posamezniki, ki delujemo na področju prostora: Zavod Zora, Društvo Est=etika, Društvo za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto, Pešfolk, Novomeška kolesarska mreža, Društvo arhitektov Dolenjske in Bele krajine, Društvo Novo mesto, Urška Račević Skrt in Matajana Urek, Zavod Grem v mesto, Krajevna skupnost Center in Mestna občina Novo mesto.

Vezni člen med prebivalci in »občino«

Navdih smo dobili pri podobnih pisarnah, ki jih na Dunaju, v Salzburgu, Kopenhagenu in drugod že nekaj desetletij vodijo nevladne organizacije. Nastale so ob ali po urbanih prenovah mestnih jeder ali drugih mestnih četrti, ko oblasti običajno fizično prenovijo javne površine (in stavbni fond), hkrati pa ne poskrbijo tudi za izboljšanje socialnih, ekonomskih in bivanjskih razmer. Da bi prenovljena območja postala bolj privlačna in kakovostna za bivanje in delo, hkrati pa bi ohranjala kulturno dediščino in identiteto mesta, so takšne pisarne uvedli kot orodje za podporo urbani prenovi.

Pisarne so nekakšen vezni člen med prebivalci in lokalno samoupravo, kajti zapletanje zakonodaje in postopkov na področju urejanja prostora povzroča razkorak med potrebami prebivalcev in delovanjem odločevalcev. Pisarne si zato prizadevajo povezovati prebivalce in zainteresirano javnost, predvsem lokalne akterje z različnih področij. S pomočjo anket, delavnic, okroglih miz, javnih razprav in drugih metod jih vključujejo v postopke odločanja, spodbujajo pobudništvo in jih z informacijami opremljajo za dejavno delovanje (postopki, komunikacija, zakonodaja ...). Pisarne nudijo pomoč pri načrtovanju in izvedbi

manjših posegov v prostor ter sodelujejo pri odločanju o večjih posegih. S tem ne nadomeščajo prostorskega načrtovanja, temveč ga dopolnjujejo. Njihova bistvena prednost je stalna in pravočasna komunikacija, ki omogoča izmenjavo informacij med vsemi zainteresiranimi deležniki.

Pogrešamo park, bazen, restavracijo ...

Vrnimo se v novomeško poskusno pisarno. V času njenih uradnih ur so prebivalci lahko oddajali svoje pobude na pet različnih tem, in sicer: zelene površine, grajeno, promet, infrastruktura, ponudba. Izven uradnih ur smo pobude in odzive na vprašalnike zbirali v Zbiralniku idej pred vhodom v prostor Urbanke. Zbiralnik se je polnil tudi po tem, ko se je Urbanka po enem mesecu zaprla. Do septembra smo zbrali 248 pobud, ki smo jih že analizirali ter posredovali mestni občini Novo mesto in krajevnim skupnostim. Največ pobud se je nanašalo na temo prometa (31 %), sledila sta ji ponudba (25 %) in zelene površine (25 %), v manjši meri pa infrastruktura (12 %), grajeno (4 %) in splošno (3 %). Zanimivo je, da se jih med zbranimi predlogi ni veliko ponavljalo, so pa bili največkrat omenjeni že tradicionalni: ureditev parka pred Kulturnim centrom Janeza Trdine, urejanje tudi ostalih zelenic v mestu, ureditev kolesarskih poti ter sprehajalnih poti v Portovalu, olimpijski bazen, restavracija v mestnem jedru ...

Ker je del pobud takšne narave, da se jih da relativno hitro uresničiti že z manjšimi posegi in minimalnimi sredstvi, bomo sodelujoči jeseni eno izbrali in jo udeležili še letos.

Pestro dogajanje v Urbanki

Urbanka ni bila zgolj mesto za oddajanje pobud, pač pa je občane tudi izobraževala. Ob sredah smo prirejali javne predstavitve na temo urbane prenov: projekt

prenov javnih površin mestnega jedra Novega mesta (Mestna občina Novo mesto), primeri dobrih praks urbanih prenov (Kulturno društvo ProstoRož iz Ljubljane in Pisarna celovite urbane prenov Planina iz Kranja), delovanje participatornega proračuna (Iniciativa mestni zbor iz Maribora) ter predstavitev enomesečnega delovanja Urbanke.

Prostovoljci pisarne smo v okviru dneva aktivnega državljanstva Kmetijske šole Grm in biotehniške gimnazije pripravili delavnico za dijake. Svoje delovanje smo predstavili na urbanem sprehodu Jane's walk, ki ga je na temo mestnega jedra pred prenovno pripravilo Društvo arhitektov Dolenjske in Bele krajine. Novomeška kolesarska mreža je z dogodkom Urbanke na bilanci predstavila vseslovenski projekt Urbanističnega inštituta in Slovenske kolesarske mreže z naslovom Pripelji srečo v službo, ki spodbuja kolesarjenje na delo. Ob tem je udeležence povabila na kolesarjenje po mestu ter dogodek zaključila s pogovorom o pasteh in potencialih kolesarjenja v Novem mestu.

Ali dolgoročno potrebujemo takšno pisarno?

Naštete dogodke je skupaj obiskalo okoli 250 ljudi, kar kaže, da bi bila pisarna zaželeno tudi dolgoročno. Vendar pa ne bi bil vzdržen dozdajšnji način dela, saj smo jo vzpostavili in vodili prosto-

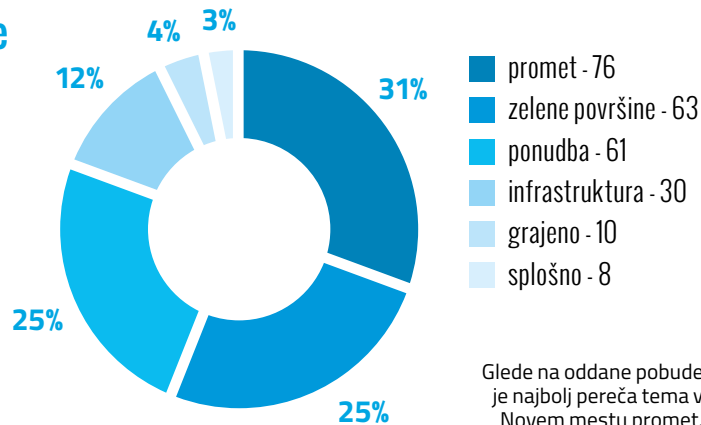
voljci, ki smo vanjo samo v enem mesecu vložili več kot 300 ur prostovoljnega dela, kar ustreza delu skoraj dveh polno zaposlenih oseb. Vprašanje je tudi prostor, saj je bila njena lokacija dobesedno začasna. Našli smo jo v okviru projekta Kje je prostor, ki ga je tedaj v sodelovanju z Mrežo za prostor izvajalo nekaj novomeških organizacij. Projekt je opozoril na 81 praznih prostorov v novomeškem mestnem jedru, ki bi jih lastniki lahko oddali v začasno rabo in jim vdihnili življenje, dokler jim ne najdejo trajnejše namembnosti. Dejansko je projekt spodbudil osem zasebnih lastnikov praznih trgovin in lokalov, da so bili pripravljeni svoj prostor oddati v brezplačno uporabo, dva pa sta to res tudi storila. V enem od teh prostorov se je tako znašla Urbanka. Seveda ni povsem izključeno, da bo mestna občina Novo mesto na podlagi dobre izkušnje morda razmislila o načinu, kako imeti Urbanko za več kot mesec dni.

Viri:

- Inštitut za politike prostora (2010): Participacijska in organizacijska izhodišča za celovito urbanistično prenov v Stari Ljubljani.
- Mreža za prostor (2015): Lokalne pisarne celovite urbane prenov, Nevladne organizacije kot člen med prebivalci in lokalno samoupravo.
- Mreža za prostor (2015): Celovita urbana prenova, Izkušnje iz ljubljanskih sosesk in priporočila za izvajalce.

Pobude

skupaj
248

1 Ime je predlagala delovna skupina za urbano prenov Mreže za prostor, ki je pripravila prve študije primerov iz tujine in priporočila za izvajalce v Sloveniji.

Rudijeva skrivnost: iskanje jantarnega zaklada

Znana tematska igra iskanja skritega zaklada je 3. junija dobila novo razsežnost. Društvo Novo mesto in Rotaract klub Novo mesto sta jo prilagodila tako, da je za en dan postala orodje za spoznavanje novomeške zgodovine, naših kulturikov, lokalnih posebnosti in pomena jantarne poti.

Saša Mikec

Tekmovalo je 12 ekip s po 2–6 člani različnih starosti.

Zaklad, ki je bil skrit v osrčju Novega mesta, je iskalo 12 skupin tekmovalcev različnih starosti, ki so jih naloge in namigi vodili v krogu čez 12 večjih novomeških znamenitosti – od muzejskih vrtov čez kapiteljski hrib do športnega parka Loka, nato pa po Zupančičevem sprehajališču do Bršljina ter čez Kettejev drevored in Marof nazaj v mestno jedro. Pot se je zaključila na izhodiščni točki pustolovščine, na muzejskih vrtovih.

Udeleženci niso imeli večjih težav z reševanjem namigov in so večinoma vedeli, kam jo je treba mahitati, da bi se na primer znašli pred »stavbo, ki je bila zgrajena leta 1875 z denarjem meščanov in ne oblasti«, ali pa med »približno 370 divjimi kostanji«. Za vsak primer je bil vedno pripravljen tudi dodaten namig.

V izvedbo igre in njenega zaključka sta organizatorja vključila in povezala številne organizacije. S samostojnimi točkami sta igro poživila Zavod ZORA (Pumpnca) in ekipa Avtonomne kulturne cone Sokolc, pri kateri so se tekmovalci lahko seznanili z dobrotelnim slikarskim projektom Triptih 3.0, ki je prav v tem času vstopal v zadnji teden nastajanja. Znesek kupnine Triptiha z dobrotelne javne dražbe je v celoti pristal v rokah pomoči potrebnih.

Zaključek igre na muzejskih vrtovih so soustvarjali učenci Glasbene šole Lipičnik, Helen Doron English Novo mesto, Saša Gorše s Škatlo presenečenja, prostovoljci Zavoda Mavrični Bojevniki, ki so vodili delavnico izdelovanja obeskov iz kamna lojcevec, in Zdenka Humek z ustvarjalno delavnico nakita iz jantarnih perlic. Zanimivosti o jantarju je predstavila Lavra Fabjan iz Dolenjskega muzeja, žejo vročega dopoldneva pa je gasil Vrt San Sebastian.

Igra pa ni le izobraževala, temveč je hkrati promovirala medgeneracijsko povezovanje in dejavno druženje, poživila je dogajanje v mestnem jedru in poskrbela tudi za dobrodelno noto. Člani Rotaract kluba Novo mesto so ob zaključku prireditve zbrane prostovoljne prispevke udeležencev in članov Rotaract kluba v višini 500 evrov podarili Zavodu Mavrični bojevniki, ki pomaga mladim s primanjkljajem pozornosti in motnjo hiperaktivnosti (ADHD). Denar bodo mavrični bojevniki namenili izboljšavam poletnega tabora in ga omogočili tudi otrokom, ki prihajajo iz socialno šibkejših okolij.

Da je vsak udeleženec igre domov odnesel svoj mali zaklad, so poskrbeli številni donatorji, ki se jim za prispevek vsi skupaj najlepše zahvaljujemo.

Podpisan pod najbolj znane slovenske filme

Nostalgija
OBUJENA KULTURNA DEDIŠČINA

Ivan Marinček je kot snemalec, reporter in montažer soustvarjal slovensko filmsko zgodovino. Ob njegovi bližajoči se 95-letnici smo uglednega člana našega društva na dan mladosti gostili na pogovornem večeru v Knjižnici Mirana Jarca. Spomnili smo se njegovih novomeških let in si ogledali tri kratke filme o Novem mestu, ki jih je ustvaril v vojni letih 1941 in 1945.

Tomaž Golob

Marinčkov delo je predstavila mag. Tatjana Rezec Stibilj iz Arhiva Republike Slovenije (desno), z obema gostoma pa se je pogovarjala naša članica Judita Podgornik Zaletelj (foto: Igor Vidmar).

Ivan Marinček se je kot direktor fotografije podpisal pod številne slovenske filme. Seznam je dolg, četudi naštejemo le najbolj znane, kot so prvi celovečerni slovenski film Na svoji zemlji (1948), Kekec (1951), Jara gospoda (1953), Tistega lepega dne (1962), prvi slovenski barvni film Srečno, Kekec! (1963), Ne joči, Peter (1964) in To so gadi (1977).

Ker pa Društvo Novo mesto z rednimi pogovornimi večeri s starejšimi Novomeščani v okviru dediščinskega projekta Nostalgija obuja spomine na nekdanjo podobo in utrip novomeških ulic, dejavnosti in obrti, kulturno življenje in podobno, smo si seveda ogledali njegove filme o Novem mestu.

V prvem filmu iz leta 1941 je bil zelo zanimiv vpogled v njihovo stanovanje na današnji Rozmanovi ulici 32. Družina Marinček je tedaj stanovala v t. i. meščanski hiši, ki je bila med vojno zaradi večkratnih letalskih napadov na Novo mesto hudo poškodovana in po vojni

nadomeščena z brezobličnim blokom. Marinčkov zapis je zanimiv tudi z etnografskega vidika, saj nam odstira tedanji družinski način življenja v mestu in značilno opremljenost takratnih stanovanj. Zanimivi so tudi prizori čolnarjenja na reki Krki, na katerih poleg njegovega brata vidimo tudi njegovega dobrega prijatelja, znanega novomeškega kirurga dr. Toneta Šavlja v mladih letih.

Filmska zapisa iz leta 1945 prikazujeta parado partizanskih čet na Glavnem trgu v prisotnosti generala Lada Ambrožiča – Novljana ter Pogreb partizanskega gledališča.

Ivan Marinček je bil tudi član mladinske tekmovalne vrste novomeškega Sokola in se je leta 1938 udeležil tekmovanja v Pragi. V spomin na njegovo sokolsko udejstvovanje smo predvajali film Božidarja Jakca iz leta 1931 o sokolskem zletu na novomeški Loki. Predvajanje je omogočil Primož Pablo Miklavc Turnher, za kar se mu prisrčno zahvaljujemo.

POROČILO O DELU DRUŠTVA NOVO MESTO V LETU 2016

Tomaž Golob

Izdaja dveh številčk društvenega glasila IZZIV v nakladi 230 izvodov

V glasilu, ki je vpisano v razvid medijev na ministrstvu za kulturo, objavljamo društvene novice in obvestila, obravnavamo za Novo mesto pomembne kulturne, gospodarske in socialne teme, z vidika domoznansva pa je pomembna rubrika Iztrgano pozabi, v kateri predstavljamo že pokojne Novomeščanke in Novomeščane, ki so pomembno prispevali k razvoju mesta, a je bilo njihovo delo za časa njihovega življenja bolj ali manj spregledano. Prispevki so zaradi svoje domoznanske narave pomembno gradivo za Dolenjski biografski leksikon, ki ga ureja Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto. Sorodnim novomeškim društvom, s katerimi redno ali občasno sodelujemo in ki sicer nimajo možnosti za javno predstavitev svojega dela, nudimo prostor v rubriki Tovarišija. V decembrski številki smo uvedli novo dediščinsko rubriko Nostalgija, v kateri objavljamo prispevke s področja kulturne dediščine, ki so pomembni za zgodovino Novega mesta.

Sodelovanje pri pripravi Trajnostne urbane strategije Novo mesto 2030

Mestni občini Novo mesto smo januarja 2016 ob javni razgrnitvi in obravnavi Trajnostne urbane strategije Novo mesto 2030 podali številne pripombe in predloge, med drugim tudi glede predlaganega slogana »Novo mesto, mesto z zgodovino in prihodnostjo«, saj imajo vsa mesta, ne zgolj Novo mesto, svojo zgodovino in tudi prihodnost. Mestna občina je veliko predlogov in pripomb društva upoštevala in številne tudi uporabila pri izdelavi občinskega programa varstva okolja. Občinski svet je na januarski seji na predlog

Novo vodstvo društva v 2017

V volilnem letu je zbor članov Društva Novo mesto 17. maja 2017 razrešil dozdajšnje organe društva in izvolil nove v sestavi

predsednik: Tomaž Golob
tajnica: Saša Mikec
blagajničarka: Slavka Štemberger
člani upravnega odbora: Tina Cigler, Mateja Jaklič, Slobodan Novaković in Mitja Simič
nadzorni odbor: Ivan Hrovatič, Eva Simič, Marija Gregorčič Kožuh in Boštjan Pucelj
disciplinska komisija: Marjan Kuhar, Miha Hrovatič in Igor Vidmar

društva z amandmajem župana iz gradiva za obravnavo umaknil tudi nedorečeni slogan.

Pobuda za Trdinovo nagrado Mestne občine Novo mesto za leto 2015

Uspešno smo se pridružili pobudi, da se Trdinovo nagrado za 2015 podeli Evangelijski cerkvi Novo mesto za kakovostno prenovu kapele Božjega groba pri gradu Grm. Avtor prenove je arhitekt Borut Simič.

Nasprotovanje sprejemu odloka o ustanovitvi Javnega zavoda za šport, kulturo, turizem in mladino Novo mesto

Konec maja 2016 smo s pismom podpore zaposlenim v Kulturnem centru Janeza Trdine neuspešno nasprotovali nameri mestne občine Novo mesto, da z občinskim odlokom ustanovi nov Javni zavod za šport, kulturo, turizem in mladino Novo mesto in tako v enem zavodu združi med seboj nezdružljive dejavnosti. V novem zavodu so združili Kulturni center Janeza Trdine, Agencijo za šport, že ukinjeni Zavod za turizem in mestnega koordinatorja, čigar naloge neformalno opravlja Jure Dolinar v okviru kabineta župana.

(Vnovična) pobuda mestni občini Novo mesto za redno in ustrezno vzdrževanje tlakovanih in zelenih mestnih površin

V začetku junija 2016 smo na občino naslovili pobudo, da ne glede na očitno varčevanje pristopi k bolj rednemu in kakovostnemu vzdrževanju tlakovanih in zelenih površin v mestu.

Ogled prenovljene regijske čistilne naprave v Ločni

Članice in člani Društva Novo mesto smo si pod strokovnim vodstvom Igorja Likarja iz Komunale Novo mesto 24. maja 2016 ogledali prenovljeno regijsko čistilno napravo v Ločni, ki je opremljena z najsodobnejšo membransko čistilno tehnologijo.

Organizacija Urbanih galerij

V poletnem času smo z Likovnim kulturnim društvom Mavrica in mestno občino Novo mesto izpeljali kulturno-likovni projekt Urbane galerije. Z likovnimi deli mlajših novomeških likovnih ustvarjalcev smo zapolnili in okrasili številne prazne izložbe na Glavnem trgu in Rozmanovi ulici.

Sodelovanje v evropskem okoljskem projektu WE-NET

Projekt WE-NET: Working for Environmentally Educated Towns (ali po slovensko: prizadevanje za okoljsko izobražena mesta) zasleduje kulturo trajnostnega razvoja in medsektorsko sodelovanje. V njem sodeluje tudi Društvo Novo mesto in dva njegova predstavnika sta se med 1. in 3. junijem 2016 udeležila delavnice v Lizboni. Predsednik društva je s pomočjo primera trgovine Reciklarna na Sokolski ulici 8 v Novem mestu predstavil metode zbiranja in recikliranja odpadkov ter vnovične uporabe (prodaje) odsluženih predmetov v mestni občini Novo mesto.

Pobuda mestni občini Novo mesto za vnovično ustanovitev delovne skupine za prenovu mestnega jedra

Na našo pobudo je sedem nevladnih organizacij in krajevna skupnost Center oktobra 2016 občini poslalo poziv za vnovično vzpostavitev delovne skupine za mestno jedro. Prenova mestnega jedra namreč ne sme biti le tehnični ukrep za izboljšanje podobe javnih prostorov, temveč predvsem kulturno spodbujen proces, v katerem poteka kakovostna komunikacija z vsemi deležniki v jedru. Skupina naj bi usklajevala dejavnosti v času gradbene prenove osrednjih odprtih javnih površin in pomagala pri komuniciranju s prebivalci in uporabniki mesta ter pri interpretaciji sprejetih rešitev, ukrepov in dejavnosti. Iz odgovora občine je bilo mogoče razumeti, da nas ne vidi kot partnerjev v procesu prenove.

Pripombe in predlogi na osnutek Zakona o urejanju prostora

V začetku novembra 2016 smo ministrstvu za okolje in prostor poslali pripombo na predlog novega zakona o urejanju prostora (ZUreP-2), ki v enoten zakon združuje obstoječe zakone o urejanju prostora, o prostorskem načrtovanju in (ves čas sporni zakon) o umeščanju prostorskih ureditev državnega pomena v prostor. Konec novembra 2016 smo pripravljavce zakona opozorili tudi na spoštovanje evropskih direktiv, ki urejajo sodelovanje javnosti v postopkih urejanja prostora. Predlog zakona namreč v 11. členu uvaja načelo sodelovanja javnosti, v 72. členu pa sodno varstvo zoper prostorske akte in druge akte prostorskega načrtovanja. Omenjeni načela in postopkovne

možnosti bi morali biti v slovensko zakonodajo vključeni od leta 2004, ko je Slovenija ratificirala t. i. Aarhuško konvencijo. To pomeni, da bi jih morali upoštevati tudi pri pripravi in sprejemu prostorskih aktov, vendar se v večini primerov to ni zgodilo.

Pripombe in predlogi na študijo variant

Novembra 2016 smo v okviru javne obravnave in razgrnitve na ministrstvo za okolje in prostor posredovali pripombe in predloge na študijo variant s predlogom najustreznejše variante in okoljskega poročila za avtocesto AC A1 Maribor–Ljubljana in avtocesto A2 Ljubljana–Obrežje pri Novem mestu (3. razvojna os – sredinski del) v povezavi z uredbo o DPN od avtoceste A2 Ljubljana–Obrežje pri Novem mestu do priključka Maline (3. razvojna os – južni del).

Vodenje postopka pritožbe pred Evropsko komisijo proti Republiki Sloveniji

V postopku društvo izpodbija zakonitost sprejetega Državnega prostorskega načrta za umestitev hitre ceste v urbani prostor Novega mesta. Evropska komisija je 20. 12. 2016 Društvu Novo mesto posredovala uradno obvestilo o začetku postopka kršitve v zvezi s pritožbo, s katerim nas je seznanila, da je Sloveniji 8. 12. 2016 posredovala uradni pisni opomin. Ugotovila je namreč kršitve, ki jih je društvo postavilo v pritožbi na primeru priprave in sprejema uredbe o DPN.

Status društva v javnem interesu na področju kulture

Društvo Novo mesto je decembra 2016 od ministrstva za kulturo prejelo status društva v javnem interesu na področju kulture.

Domoznansko-dediščinski kulturni projekt Nostalgija

Decembra 2016 smo v Trdinovi čitalnici Knjižnice Mirana Jarca začeli s pogovornimi večeri. Gosta prvega večera sta bila soustanovitelj društva, dolgoletni predsednik društva Anton Škerlj ter prav tako dolgoletna tajnica in kronistka društva Eva Simič, ki smo jima ob tej priložnosti podelili tudi naziv častnih članov društva.

Zaposlitev prek javnih del

Društvo Novo mesto je tudi v letu 2016 zaposlovalo delavko iz programa javnih del.

Beseda državljanov pri razvoju Evropske unije

Tako kot lokalne skupnosti in država ima tudi Evropska unija (EU) z zakonodajo predvidene postopke, s pomočjo katerih lahko njeni državljani uveljavljamo in uresničujemo svoje želje in interese. Da bi jih lahko uporabili, jih je treba najprej spoznati, za kar si prizadeva projekt NOT-GAP, v katerem sodeluje tudi Društvo Novo mesto.

Saša Mikec

Partnerji mreže NOT-GAP med obiskom Novega mesta (foto: Peter Žunič Fabjančič)

Društvo Novo mesto se je v NOT-GAP vključilo na povabilo slovenskega partnerja projekta – Društva za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto. NOT-GAP je pravzaprav mreža štirinajstih organizacij civilne družbe in mest iz dvanajstih držav, ki si prizadevajo med državljane razširiti informacije o možnostih njihovega vključevanja v razprave in neposredno oblikovanje evropskih politik. Projekt sofinancira Evropska unija iz programa Evropa za državljane, s katerim spodbuja večjo vlogo državljanov pri nadaljnjem raz-

voju EU, saj se ta sooča s številnimi prelomnimi vprašanji, kot so ekonomska rast, varnost, položaj EU v svetu itd.

NOT-GAP poskuša izboljšati naše razumevanje EU, njenih ustanov in sistema državljanske participacije. S petimi mednarodnimi dogodki, ki se bodo zvrstili v dveh letih trajanja projekta, bo mreža spodbudila nova razmišljanja o smiselnosti EU in državljanom EU približala orodja državljanske participacije, kot so evropske volitve, državljanske pobude, prostovolj-

stvo, civilni dialog ipd. Udeleženci dogodkov se s pomočjo simultanih iger in delavnic učijo, kako se lahko njihov glas sliši tudi na evropski ravni in kako lahko prispevajo k prihodnosti Evrope.

Projekt se je začel maja lanskega leta z dvodnevno konferenco v južni Italiji; druga, tretja in četrta konferenca so se zvrstile v Alziri (Španija), Novem mestu (Slovenija) in v Male Dvorniki (Slovaška). Konferenca v Sloveniji je bila namenjena predvsem izobraževanju mladih t. i. agentov participatorne demokra-

cije, ki so se učili pripraviti državljanske pobude in peticije na različnih vsebinskih področjih (varstvo okolja, prometa, mladine itd.). Pri tem so izmenjali prakse in pristope vseh dvanajstih sodelujočih držav (Slovenija, Španija, Italija, Slovaška, Litva, Latvija, Madžarska, Bolgarija, Ciper, Albanija, Makedonija in Srbija). Njihova dolgoročna naloga je, da pridobljeno znanje širijo na različnih lokalnih dogodkih. Novo mesto ima štiri takšne prostovoljce, in sicer Mirjam Hribar in Davorja Krofina iz Društva za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto ter Sašo Mikec in Geo Dobravec iz Društva Novo mesto. Zadnja konferenca bo oktobra letos v Vilni (Litva), kjer bodo partnerji pregledali izvedene dejavnosti in dosežene cilje ter razpravljali o možnosti nadaljnje nadgradnje projekta.

Konferenca v Sloveniji je bila namenjena predvsem izobraževanju mladih t. i. agentov participatorne demokracije, ki so se učili pripraviti državljanske pobude in peticije na različnih vsebinskih področjih (varstvo okolja, prometa, mladine itd.).

BODITE NEUSTAVLJIVI MAGNEZIJ Krka 300

Granulat za pripravo napitka vsebuje magnezijev citrat in vitamin B₂.

Magnezij in vitamin B₂ prispevata k zmanjšanju utrujenosti in izčrpanosti ter normalnemu delovanju živčnega sistema.

Magnezij prispeva tudi k delovanju mišic.

- ✓ Okus po pomaranči in limeti. ✓ Brez konzervansov.
- ✓ Brez umetnih barvil, arom in sladil. ✓ Ena vrečka na dan.

Prehransko dopolnilo ni nadomestilo za uravnoteženo in raznovrstno prehrano. Skrbite tudi za zdrav življenjski slog.

www.krka.si

KRKA

NOVO

V Novem mestu razvili prvo spletno orodje za izmenjavo odpadnih virov

Odpadni viri enega podjetja so lahko koristna surovina za drugo podjetje, a do zdaj v Sloveniji ni bilo preprostega načina, kako bi lahko podjetja izvedela drug za drugega, si izmenjala vire in s tem zmanjšala odstotek odloženih odpadkov. Od julija pa lahko s pomočjo preprostega spletnega orodja e-Simbioza pregledajo, kdo kaj nudi oz. potrebuje, in se dogovorijo za sodelovanje.

Urška Fric, Tina Cigler

Slovenija sodi v svetovni vrh po deležu ločeno zbranih odpadkov, manj spretna pa je pri recikliranju. Po zadnjih dostopnih uradnih podatkih smo leta 2013 reciklirali le šest odstotkov odpadkov, kar 36 odstotkov jih je končalo na odlagališčih. Če naj bi v skladu s cilji Evropske komisije do leta 2030 na odlagališča odvrkli le še deset odstotkov odpadkov, je treba čim prej preiti na krožno gospodarstvo (tj. koncept vnovične uporabe, popravil ter recikliranja obstoječih materialov in izdelkov), ki je strateška prednostna naloga Slovenije. Del krožnega gospodarstva je tudi industrijska simbioza.

Industrijska simbioza v teoriji ...

Za razliko od simbioze, kot jo poznamo v naravi, je industrijska simbioza tehnološko-materialni in družbeni odnos treh ali več podjetij, med katerimi poteka tok odpadnih materialnih virov. Ali poenostavljeno: o industrijski simbiozi govorimo, kadar si odpadne materialne vire izmenjujejo vsaj tri podjetja. V tem odnosu vsako podjetje poleg sledenja lastnim koristim prispeva tudi k blaginji drugega podjetja in celotne družbe. Takšno simbiotično omrežje dosega številne ekološke, ekonomske in družbene učinke.

... in v praksi

Oglejmo si praktičen primer. Lesno podjetje (A) lesne sekance, ki kot odpadni materialni vir nastanejo v okviru njegove osnovne dejavnosti, proda v podjetje za proizvodnjo celuloze (B), ki jih uporabi pri proizvodnji celuloze kot ključno surovino za proizvodnjo papirja. Žagovino, ki je prav tako odpadni materialni vir, pa proda vrtnarskemu podjetju (C), ki jo uporabi kot zastirko pri zaščiti zemlje. Industrijsko vodo, ki nastane pri proizvodnji celuloze in je za podjetje B odpadni materialni vir, to podjetje proda vrtnarskemu podjetju C, ki jo po postopku prečiščevanja uporabi za namakanje zemlje. Mešane komunalne (odpadne) materialne vire vsa tri podjetja prodajo v toplarno (D), kjer po opravljeni mehansko-

biološki obdelavi odpadkov in lahki frakciji služijo kot sekundarni materialni vir za proizvodnjo električne in toplotne energije, ki jo potrebuje širša družba.

Z e-Simbiozo do bolj trajnostnega in ekonomičnega sodelovanja med podjetji

V Sloveniji so takšna simbiotična omrežja še v zgodnji fazi razvoja, toda s spletnim orodjem e-Simbioza, ki smo ga v sodelovanju s partnerji razvili na Fakulteti za informacijske študije v Novem mestu (FIŠ), smo v tem pogledu naredili velik korak naprej. E-Simbioza je edino spletno orodje v Sloveniji, ki omogoča vpogled v ponudbo in povpraševanje po odpadkih kot odpadnih virih. Z njegovo pomočjo se lahko ponudniki, posredniki in povpraševalci enostavno srečujejo in hitreje vzpostavljajo medsebojna sodelovanja. Hkrati lahko izmenjujejo tudi spremlja-joče logistične storitve. Za ogled podatkov o ponudbi in/ali povpraševanju registracija ni potrebna, se je pa treba registrirati, če se podjetje želi umestiti na seznam in oddati ponudbo in/ali povpraševanje. E-Simbioza je prosto dostopna na spletnem naslovu: <http://esimbioza.fis.unm.si/>. Platformo smo že v času njenega nastajanja predstavljali ključnim interesnim skupinam, ki so pokazale veliko zanimanje zanjo in pozdravile takšen korak na poti do krožnega gospodarstva v Sloveniji. Podjetja so si namreč močno želela splet-

Pri razvoju e-Simbioze so sodelovale tri organizacije: šest študentov Fakultete za informacijske študije Novo mesto (FIŠ), pedagoški mentorji in raziskovalci FIŠ, delovni mentor s Komunale Novo mesto, d. o. o., in delovna mentorica z Društva za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto (foto: Ana Čefarin).

nega orodja, ki omogoča transparentnost odpadkov kot odpadnih virov in njihovo vnovično uporabo.

Manj odpadkov na odlagališčih

Pričakujemo, da se bo s pomočjo e-Simbioze postopno zmanjševala količina odpadkov na slovenskih odlagališčih, saj se bodo zaradi transparentnosti podatkov o tem, kdo ima in kdo potrebuje posamezne odpadne vire, ti lahko uporabili kot vhodne surovine. To prinaša obojestransko ekonomsko korist – povpraševalci po odpadnih virih bodo prihranili pri stroških nakupa primarnih virov, ponudniki odpadnih virov pa bodo imeli finančno korist od prodaje odpadnih virov in prihranek. Prav

tako bodo ekonomsko korist imeli tudi posredniki pri logistični podpori vseh udeležencev. Posredno in postopno bo na boljšem tudi okolje, ki bo zaradi manjših emisij na odlagališčih manj obremenjeno.

Medsektorska lokalna partnerstva lahko izboljšajo kakovost bivanja v občini

E-Simbioza je rezultat partnerstva Fakultete za informacijske študije Novo mesto, Komunale Novo mesto in Društva za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto oz. njegovega Regijskega NVO centra – torej organizacij iz različnih sektorjev (javnega in nevladnega), ki so združile svoje zmogljivosti in se uspešno lotile povsem konkretnega izziva v okolju. Zato e-Simbioza služi tudi kot primer dobre prakse, s katerim promoviramo model medsektorskih lokalnih partnerstev. Povezovanje čim več partnerjev okoli izbranega izziva namreč prispeva k hitrejšemu lokalnemu razvoju in posledično h kakovosti bivanja/storitev za občane.

Uvodna stran e-Simbioze. Po načelu 'manj je več' smo se želeli približati čim bolj prijaznemu in enostavnemu spletnemu orodju ter tako vzbuditi zanimanje podjetij.

Staša Vovk

(1943-2017),
kulturnica

Klavdija Kotar

Foto: Tomaž Levičar

*Je čas ko so
vse dežele
v našem srcu
le osamela morja
in tisti
ki vrže luč
skozi tiha vrata prijateljstva
združi nezdržljivo
jeziku prida
nov jezik
glasu vrne
vzporedni sij*

Jadranka Matić Zupančič,
Paralelni glas

Spoštovane članice in člani Društva
Novo mesto, prosimo vas, da nam
na naslov [drustvo.novo.mesto@
gmail.com](mailto:drustvo.novo.mesto@gmail.com) pošljete svoj elektronski
naslov, da vas bomo lažje
in hitreje obveščali.

Staša Vovk je bila neločljivo povezana z novomeško kulturo, z njenim razvojem in s številnimi prelomnimi trenutki v njej. Bila je velika zagovornica kulture, včasih je bila tudi njena bojevnica, predvsem pa je kulturo okušala v vseh pojavnih oblikah. Bila je velika ljubiteljica klasične glasbe. Zelo rada je imela knjige, predvsem poezijo, mnogi se je spominjamo kot odlične interpretinje slovenske in svetovne lirike. V njenem toplem domu ob Kandijski cesti bi našli na stotine leposlovnih knjig in na stenah izbrana likovna dela slovenskih likovnih ustvarjalcev. Vonj po kavi in vrt, ki se blesketa in diši v mnogoterosti, ter drobne mačje stopinje ... Vrt, kjer smo zmago-slavno proslavili ustanovitev novomeškega gledališča! Z izbranim vinom in v izjemni družbi dveh velikanih!

Vseskozi je budno spremljala mlade novomeške ustvarjalce, ki se je še danes s hvaležnostjo spominjajo, da jim je stala ob strani, jih bodrila in spodbujala. Spominjam se, da je prav vsak, ki je vstopil v njeno pisarno takratne Zveze kulturnih društev, odhajal iz nje z velikim nasmehom ... Mnogim je pomagala, da so pridobili prepotrebna sredstva za projekte, spodbujala je k ustanavljanju društev, skupin in medsebojnemu sodelovanju, mlade perspektivne ustvarjalce pa seznanila z možnostmi, ki jih je lokalna skupnost nudila za študij v tujini.

Pri Zvezi kulturnih organizacij Slovenije in Javnem skladu Republike Slovenije za kulturne dejavnosti se je vseskozi dejavno vključevala v oblikovanje nacionalne kulturne strategije za področje ljubiteljske kulture. Prav tako je bila dejavna pri soustvarjanju kulturne politike Novega mesta, z mislijo predvsem na domače umetnice in umetnike. Za vodje ali organizatorje, ki so »postopali na mestu«, ni našla spodbudne besede in se je utegnila kdaj pa kdaj pošteno razjeziti nanje. Zagovarjala je spoštljivo in predvsem odprto komunikacijo, spodbujala k novostim in vedno iskala mesto uresničitve za projekte, ki so presegali čas in prostor. Bila je velika ljubiteljica likovne umetnosti. Povezovanje z akademskimi slikarji in likovnimi pedagogi je botrovalo odločitvi o ustanovitvi likovne delavnice za mlade. Naslednje leto bomo v Novem mestu obeleževali 30-letnico neprekinjenega likovnega izobraževanja za otroke, mladino in odrasle. Prav Staša je poskrbela, da smo v vseslovenskem prostoru še danes nekaj posebnega; nakup grafične preše, na katero v likovnem ateljeju JSKD še danes ustvarjajo tako akademski kot tudi ljubiteljski grafični ustvarjalci. Prav zadnji so v slovenskem ljubiteljskem likovnem prostoru pravi unikum, saj grafike

nikakor ne moremo uvrstiti med priljubljene ljubiteljske likovne tehnike.

Staša je ljubila svoje mesto in sprehode po njem. V knjižici z naslovom *Novomeški ustvarjalci – zgodovina za prihodnost*, ki jo je izdalo Društvo Novo mesto, je Staša kot sourednica želela spodbuditi širše zavedanje o bogatem kulturnem izročilu našega mesta, s poudarkom na pomebnejših kulturnih ustvarjalcih, s tem narediti novomeško kulturno in duhovno dediščino bolj živo in dostopno vsem, ki v naše mesto prihajajo ali tu živijo. Kot lahko beremo v uvodu knjižice, *mesto mora imeti svoj zgodovinski spomin, ki napolni ulice in zidove z zgodbami in s tokom življenja, kar mu daje pristnost in identiteto*. Prav to držo je Staša Vovk zavzela, ko se je bilo treba izpostaviti za ustanovitev poklicnega gledališča v Novem mestu. Njej in peščici drugih se gre zahvaliti, da je Novo mesto po skoraj dveh desetletjih trdih bojev dobilo prvo poklicno gledališče. Na delo zavoda Anton Podbevšek Teater je bila izjemno ponosna.

Vse življenje je glasno opozarjala, da naroda brez kulture ni. S kulturo je bila povezana od malih nog. Kot šolarka in gimnazijka je recitala na proslavah, ko se je zaposlila v Krki, pa je bila med ustanovitelji Kulturno umetniškega društva Krka. Po več kot desetletju v Krki jo je pot zanesla v takratno kulturno skupnost in Zvezo kulturnih organizacij (ZKO), kjer je bila strokovna tajnica vse do upokojitve leta 2001. Tik pred upokojitvijo je postavila trdne temelje za ustanovitev novomeške izpostave Javnega sklada Republike Slovenije za kulturne dejavnosti. Da so temelji ljubiteljske kulture trdni in da se lahko pohvalimo z uspehi naših skupin na tekmovanjih, je zaslužna tudi Staša Vovk. Pod okriljem Zveze kulturnih društev je pomagala pri ustanovitvi številnih društev in zasedb, med katerimi mnogi še danes dosegajo izjemne rezultate in smo lahko nanje upravičeno ponosni, na primer Mešani pevski zbor Pomlad, Pihalni orkester Krka, Folklorno društvo Kres in Plesno društvo Terpsihora, iz katerega so pozneje izšli številni vrhunski slovenski plesalci in koreografi.

Bila je tudi začetnica praznovanja 8. februarja, kot ga praznujemo danes – koncert Glasbene šole Marjana Kozine, pri čemer je bila neizmerno ponosna na delo Simfoničnega orkestra glasbene šole, ki ga je skupaj s Pihalnim orkestrom Krka redno vstavljala v program Novomeških poletnih večerov. Da. Na svoje ne smemo pozabiti. Nikoli. Stašini Novomeški poletni večeri, blagovna znamka, ki je še danes nedosegljiva prenekateremu organizatorju, ko

smo na naših odrih in različnih prizoriščih v Novem mestu občudovali izjemne ustvarjalce svetovnega formata, kot so Irena Grafenauer, Mate Bekavac, Klara Tomljanovič, Dubravka Tomšič, Matej Zupan in mnogi drugi.

V 70. in 80. letih prejšnjega stoletja je bila dejavna članica izvrstne amaterske gledališke skupine, ki je delovala v okviru prosvetnega društva Dušan Jereb. Leta 1983 je za svoje igralske dosežke prejela nagrado Staneta Severja, najvišje slovensko priznanje za ljubiteljske igralce. Prejela je tudi zlato Linhartovo značko za igralsko delo in zlato ptico za delo z mladimi. Tri mandate je bila predsednica sveta revije Rast, za svoje predano, vsestransko in uspešno delo na področju ljubiteljske kulture pa je leta 2000 dobila tudi Trdinovo nagrado Mestne občine Novo mesto. Vrsto let je bila tudi dejavna članica Društva Novo mesto, v katerem je nenehno opozarjala predvsem na žalostno stanje, v katerem se je znašlo novomeško mestno jedro.

V 74. letu se je, ko se je počasi prebujala pomlad, končala njena življenjska pot. Staša je bila človek svobodnega duha in svobodnega srca. Za vse, ki smo jo imeli priložnost spoznati in delati z njo, je to boleča izguba. Neotesancev, ki ne dojamejo veličine in lepote umetnosti in umetniškega poustvarjanja, je med nami še vedno veliko; ljudi, ki bi tako odločno in jasno branili temelje naše družbe, pa vse manj. Staša Vovk je tovrstne »prizore« vedno umaknila z »velikega odra«. Videti prek prostora in prek časa, to znajo samo veliki. Staša Vovk je to nedvomno bila.

*Njej, ki ljubi čezčasovnosti
in čez potja
poklanjam to žametno tkivo
neba,
večer, ki vase zaginja besede
in žalost*

*s pogledom, ki se dvigne
nad ravnino morja
z mislijo, ki se te dotakne
z vonjem po soli*

te božam

*s poletjem galebov, ki s
konicami kljunov
v letu pišejo beli znak
za neskončnost*

te božam

Klavdija Kotar,
Pišem tvoje ime ...